

ایران شناسان پاکستانی
نوشته بانو اقدس رضوانی

از: پاکستان

ادیب فیروز شاھی سندی

مولوی دین محمد ادیب فیروز شاھی در سال ۱۸۹۷ میلادی در شهرک فیروز شاه از نواحی لارکانه در استان سند (پاکستان) ولادت یافت و در تحت تربیت پدر و مادر درآمد و با هوش و ذکاوت سرشار خود زبان‌های عربی و فارسی و سندی و اردو را فراگرفت و سپس به تمام علوم اسلامی روی آورد و در هر یک مهارت و تخصص یافت. عشق و اشتیاق او به زبان و ادب فارسی، موجب شد که چند متن ارزنده فارسی را به سندی درآورد که سرآمد همه آنها ترجمه مثنوی مولوی به شعر سندی در شش دفتر است. این ترجمه را به نام استادش «اشرف العلوم» نامیده است.

اکنون تألیفات او را در زیر می‌آورم:

اول - آثار چاپ شده

- ۱- اشرف العلوم ترجمه مثنوی مولانای روم به سندی.
- ۲- چهره‌گشای مثنوی مولوی ترجمه رونمای مثنوی به سندی.
- ۳- اصلاح الاحوال ترجمه جزاء الاعمال به سندی.
- ۴- معلم الاسلام (چارپاگا).

- ۵- اسلامی اخلاق ترجمه اربعین غزالی به سندی .
- ۶- اسلامی زندگی ترجمه حیات المسلمین به سندی.
- ۷- زادالادیب ترجمه زادالسعید به سندی .
- ۸- بهشتی کوثر ترجمه بهشتی زیور جلد اول به سندی .
- ۹- نورعلی نور ترجمه سیرت خاتم الانبیاء به سندی.
- ۱۰- ترجمه چهل حدیث به سندی .
- ۱۱- اخلاق النبی ترجمه آداب النبی به سندی .
- ۱۲- ضح الانام عن وضع الایدی علی الاقدام.
- ۱۳- معیت الهی .
- ۱۴- بهشت جی کنجی .
- ۱۵- کلیات ادیب (فارسی) .
- ۱۶- راز ترقی و تنزل (سندی) .
- ۱۷- ترجمه چهل دعا به سندی .
- ۱۸- عالمان و فاضلان (سندی) .

آثار چاپ نشده

- ۱- خدا شناسی ترجمه معرفت الهی از مولانا شاه عبدالغنی.
- ۲- دین قویم ترجمه صراط مستقیم از مولانا شاه عبدالغنی .
- ۳- کشف المحجوب ترجمه به سندی.
- ۴- ترجمه اختتام مثنوی از مولانا الهی بخش کانت لوی .
- ۵- مکتوبات امام ربانی دفتر اول شامل ۲۲۰ مکتوب .
- ۶- بهجت البساتین ترجمه روض الراحین ،
- ۷- وعظ حقوق البیت .
- ۸- خلفاء الراشدين.
- ۹- کفر و ایمان ترجمه به سندی از قرآن و حدیث .
- ۱۰- مجموعه اشعار فارسی (۸۰۰ بیت) .

۱۱- کلیات ادیب (سندی) .

۱۲- علاج القحط والوباء .

۱۳- صبح وشام.

آنچه که ادیب فیروزشاهی را به شهرت بیشتر و برتر رسانیده است همانا شاعری اوست .

او به دو زبان سندی و فارسی دیوان دارد . وی در قصیده ، غزل ، رباعی ، قطعه ، دوبیتی ، مثنوی ، و تاریخ سازی استاد آگاه و دانایی رازدان است .

وی در شمار خود زبان فارسی را از همه زبانهای جهان بهتر و خوبتر شمرده است و برای بیان مقاصد و مفاهیم آنرا رساتر و شیرین تر خواننده است :

باشد زبان خوب ، نه مانند پارسی

در شرق و غرب هست سمر ، قند پارسی

از کثرت رواج همین پارسی به سند

شیرین تر است از لب لعل بتان هند

سرمایه حیات سخن قند پارسی

اردو زبان که هست جدید و لذیذ هم

در تار و پود او شده پیوند پارسی

خوبان پارسی همه بخشند زندگی

ز آب حیات دلکش و دلیند پارسی

سلطان ملك معرفت آن شاه روم بود

در ملك شعر هست خداوند پارسی

بهتر ز کان سیم و زر و گوهرای «ادیب»

از پیر رومیم سخنی چند پارسی

ادیب نیشابوری در ایران و ادیب پیشاوری در ایران و پاکستان و ادیب فیروزشاهی فقط در سند به شهرت و مقبولیت رسیده اند . اما خانه فرهنگ ایران در حیدرآباد سند ، از ادیب فیروزشاهی تبجیلی شایسته به عمل آورد .

در مجلس تجلیل او استاد حضور احمد تسلیم مدرس زبان و ادب فارسی در دانشگاه سند قطعه شعری تحت عنوان «جذبات تهنیت» خواند که بسیار مورد توجه واقع شد :

دل در صف عشاق تو جا کرد بجا کرد
 مهدی که به تو بود وفا کرد بجا کرد
 جز دل نبود محرم اسرار در این راه
 دل را چو کسی راهنما کرد بجا کرد
 پروانه مرا کرد و تراشم هنر ساخت
 در روز ازل هر چه خدا کرد بجا کرد
 آن «دین محمد» ز پی دین محمد
 يك غلغله تازه بپا کرد به جا کرد
 سد لاله دمید از جگر خون شده او
 جان را که درین راه فدا کرد بجا کرد
 بیمار که از چاره گران جست کناری
 از نسخه رومیش دوا کرد بجا کرد
 المنه لله به همه حلقه بگوشان
 سوزی که همه داشت عطا کرد بجا کرد
 «فرزانه» فاضل که خود از اهل صفاست
 تجلیل که با اهل صفا کرد بجا کرد
 از یار صمیمی روش انس نه بی جا است
 گر يك نکه لطف به ما کرد بجا کرد

با اینکه «سلیم» از نظر خلق نهان ماند

ایام خودش صرف دعا کرد بجا کرد

آقای دکتر حاج غلام مصطفی استاد و رئیس زبان و ادبیات

اردو در دانشگاه سند قطعه بی در وصف ترجمه مثنوی مولوی به سندی سروده

است و اینک چند بیت از آن قطعه :

مثنوی مولوی مثنوی شد مسند از زبان پهلوی

از ماسی ادیب بی بدل نور را چون دیده علم و عمل

ترجمه چون اصل آمد بی بدل هم مترجم چون مترجم بی مثل

آن «ادیب» نزرگو، شیرین مقال نظم کرد این ترجمه در عین حال

جیدا نظم مرصع گفته است مرحبا درهای یکتا سفته است

پس غلام مصطفی گوید صریح شعر اندر سال هجری و مسیح

«از «ادیب» این نظم و سپر مثنوی» هست قرآن در طرازی سندی»

۱۹۵۸ء

۱۳۷۷هـ.ق

آقای الیاس عشقی رئیس رادیو پاکستان در حیدر آباد سند. يك

قصیده در ۳۱ بیت به اقتباس از عسجدی مروزی در وصف «ادیب فیروزشاهی»

سروده و در روز تجلیل او خوانده است .

اینک بیتی از آن قصیده :

از حرف حرف کهرباری ای ادیب

وز لفظ لفظ تو گل کاری ای ادیب

در کلیات ادیب ۱۵۸ قطعه ماده تاریخ بزبان فارسی آمده است و از

این هم بیشتر در کلیات سندی اوست، بنابراین قدرت شگفت آوری در سرودن

ماده تاریخ داشته است. مثلا این قطعه ماده تاریخ شهادت لیاقت علیخان

نخست وزیر پاکستان:

ای صد دریغ گشت «لیاقت علی ذبیح»

ز اندوه خسته جان شده قلب و جگر جریح

بودم به فکر سال که آمدند از غیب

تاریخ گو «ادیب» لیاقت علی ذبیح»

۱۳۷۱هـ.ق